

102/2 MK
KCSE
KISWAHILI
KARATASI YA 2
LUGHA
MWONGOZO WA KUSAHIHISHA
MACHI 2021

THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL
KENYA CERTIFICATE OF SECONDARY EDUCATION

KISWAHILI

KARATASI YA 2

MWONGOZO WA KUSAHIHISHA

(SIRI)

1. Ufahamu
  - a) Mazingira
    - i. Upweke. Licha ya kuwa pampja kila mtu anashughulika na siku yake
    - ii. Kutofahamu kinachoendelea kwenye ujirani wao
    - iii. Ugonvi/hasira unaweza kuzuka baina yao. Mama anawakaripia watoto na kuwanyang'anya simu
    - iv. Inaweza kumtenga mhusika/wahusika na ulimwengu mpana – hawamwoni jirani
    - v. Huweza kuwatumbukiza katika janga k.v mto
    - vi. Mtu kujisahau na kusema mambo yasiyotarajiwa – Mzee Mbula kuchekeshwa na Yule bwana wa viroja
  - b)
    - i. Inakaa pamaoja ukumbini/sebuleni
    - ii. Mama Tola anataka kujua kinachomchekesha Mzee Mbula ili nao wapate kucheka
    - iii. Hapajawahi kutokea ugonvi wowote pale nyumbani
    - iv. Wanahusiano vyema

- v. Mama Tola anamsikiliza Mbula na kufuata ushauri wake anapoelekea (Mama tola) kukasirishwa na wanawe
  - vi. Wote wanacheka kwa furaha Mama Tola anapocheka
- c) Uhusiano ni mzuri- jirani anaika na kutaka kuingia ndani moja kwa moja
- d) Usasa – anafahamu teknolojia ya kisasa; simu
- Ukale – Anafahamu tamaduni fika na desturi anazijua kwa kina
- e) Limejenga hema – limesumu
Kuitapakaza – kuineza

2. UFUPISHO

- a) .
- i. Kipindi kirefu cha uhaba wa mvua hasa katika msimu mzima au zaidi
  - ii. Kiangazi ambacho huongeza kiwango cha joto ambayo hufanya maji kugeuka mvuke haraka
  - iii. Hali ya el ninyo husababisha kiangazi katika maeneo yasiyokuwa na mvua na pia el ninyo hufuatwa na msimu wa kiangazi
  - iv. Shughuli za binadamu kama vile kutata miti. Hizi husababisha mmomyoka wa udongo
  - v. Mabadiliko ya hali ya anga yanasababisha ongezeko la kiwango cha joto duniani.
- b) .
- i. Ukame husababisha kupungua kwa mimea na mavuno
  - ii. Kuwepo kwa dhoruba za mchanga hasa katika majangwa
  - iii. Kutokana na ukosefu wa maji, njaa huenea
  - iv. Makazi ya wanyama huathiriwa vibaya
  - v. Hali ya afya huzorota na kunakuwa na magonjwa kama vile utapiamlo
  - vi. Kutokana na uhaba wa maji na chakula, kunakuwa na uhamaji, uhamiaji na ukimbizi
  - vii. Kukwama kwa maendeleo ya viwanda kutokana na ukosefu wa maji
  - viii. Kukosekana kwa umeme ambao huzalishwa kwa maji
  - ix. Kiangazi husababisha mizozo ya kijamii, watu huzozania raslimali haba, hasa maji
  - x. Kiangazi kikali husababisha kuenea haraka kwa mioto
- c) .
- i. Binadamu wanaweza kujikinga na makali ya ukame kwa kuhifadhi maji

- ii. Kusafisha maji ya bahari kwa kuyatoa chumvi na kemikali ili yatukiwe katika shughuli nyingine
  - iii. Kutafiti kuhusu hali ya anga ili kuweka mipango ikakayosaidia
  - iv. Matumizi mazuri ya ardhi kama kubadili aina ya mimea inayopandwa
  - v. Kupunguza matumizi ya maji hasa katika mazingira ya nyumbani
  - vi. Kusafisha maji yaliyotumiwa ili yatumike tena
- d) Mvua isingalinyesha mapema tusingalivuna mazao mengi
 Au
 Mvua isingenyesha mapema tusingevuna mazao mengi
- e) Mgeni aliwasili tulipokuwa tunafagia njia/tukifagia njia
- f) Mwenyewe – kiwakilishi/ kiwakilishi cha pekee
- Hakuwa – kitenzi kisaidizi
 Amekupa – kitenzi kikuu
- g) “Mwanangu” akasema Neema huku akimkazia macho “huoni unamtia mwenzako wasiwasi”.
- h) Ukate/ulete/ubebe
- i) Mtini/mtoni/mjini
- j) Hkiliki, hakiandikiki
- k) Uongozi wa chifu huyu umesifika sana
- Vibabu kilicho kabatini kimeandikwa vizuri
 Darsa lenye uchafu limeoshwa vizuri
- l) Ngoma hizo hakikuhifadhiwa (ili) ziuzwwe mjini
- m) Bili alikuwa anawashauri/akiwashuri vijana kuhusu umuhimu wa michezo
- n) Alumnyweshwa Tindi pombe ikamlevya
- o) Vitabu vingine havistahili kusomwa na watoto wachanga
- p) Hamadi

Heko/hongera/pongezi/kongole

q) Karimu
Butu/Pole

r) Kabiliwa/tingwa.patwa
Hakwenda nguu/hakufa moyo

3. Zima

- i. Kamili
- ii. Enye afya
- iii. Enye uhai
- iv. Ondoa mwangaza
- v. Komesha

4. Sajili ya hotuba za kisiasa

- i. Kutumia lugha ya kushawishi
- ii. Kujisawiri kama mtumshi wao
- iii. Kuchanganya msimbo
- iv. Uwakashifu wanasiasa wenzako
- v. Kutoa ahadi
- vi. Lugha ya kujisifu
- vii. Matumizi ya chuki
- viii. Maswali ya balagha ili kuwaaminisha
- ix. Kutumia viwakilishi vya nafsi ya kwanza ili kuibua ukuruba
- x. Matumizi ya msamiati wa kisiasa
- xi. Lugha ya kunyenyekea/kuomba
- xii. Lugha yenye icheshi
- xiii. Matumizi ya nyimb
- xiv. Matumizi ya mafumbo, hasa ya kuwapigia vijembe wapinzani
- xv. Kujisawiri kama ndiye pekee anayeweza kuwaokoa raia kutoka kwenye matatizo/changamoto